

Η ανασυγκρότηση της εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης μεταπολεμικά. Συγκρίσεις με την Ευρώπη.

Ενότητα 6^η : Ο οικονομικός δωσιλογισμός, τα μειονοτικά ζητήματα και ο ψυχρός πόλεμος.

Μαρία Καβάλα
Ιστορικός, μεταδιδακτορική διδάσκουσα
Τμήμα Πολιτικών Επιστημών

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Η ανασυγκρότηση της εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης μεταπολεμικά. Συγκρίσεις με την Ευρώπη.

Ο οικονομικός δωσιλογισμός, τα μειονοτικά ζητήματα και ο ψυχρός πόλεμος.

Η δικαιοσύνη και η πολιτική της συνέχειας.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Περιεχόμενα ενότητας

---

1. Η οικονομική συνεργασία
2. Εθνοκάθαρση μειονοτικών πληθυσμών

Σκοποί ενότητας

- Να γίνουν κατανοητές οι εξαιρετικά δύσκολες πολιτικές και κοινωνικές συνθήκες ειδικά στα χρόνια του Εμφυλίου στην Ελλάδα και γιατί οι ισχνές μεταπολεμικές ελληνικές εβραϊκές κοινότητες επέλεξαν μία πολιτική διακριτικής παρουσίας και διεκδικήσεων ιδιαίτερα κατά την πρώτη μεταπολεμική δεκαετία.

Η οικονομική συνεργασία (1/14)

Η οικονομική συνεργασία αποτελούσε την πιο χαρακτηριστική κατηγορία δωσιλογισμού. Οι οικονομικοί συνεργάτες ήταν η πολυπληθέστερη κατηγορία δωσίλογων και ιδιαίτερα ποικιλόμορφη ανάλογα με το βαθμό που ο κάθε κατηγορούμενος εμπλέκονταν σε κάποιου τύπου συναλλαγή με τις αρχές κατοχής.

Ο νόμος ανέθετε κατ' αρχήν την ευθύνη για την παραπομπή των υποθέσεων στη δικαιοσύνη, στους επίσημους εκπροσώπους των προπολεμικών ελίτ της χώρας, τις διοικήσεις των κατά τόπους Εμπορικών και Βιομηχανικών Επιμελητηρίων.

Η οικονομική συνεργασία (2/14)

Οι εκπρόσωποι του Συνδέσμου Βιομηχανιών, των Εμπορικών Συλλόγων Αθήνας και Πειραιά και των άλλων παραγωγικών φορέων κλήθηκαν στα μέσα Φεβρουαρίου του 1945 να συγκροτήσουν την «Επιτροπή Δωσιλόγων» του Εμπορικού και Βιομηχανικού Επιμελητηρίου Αθηνών.

Τα μέλη της επιτροπής πείστηκαν πως τους συνέφερε περισσότερο να καταρτίσουν εκείνοι τον κατάλογο των υπόπτων πριν το κάνουν άλλοι, συμφωνώντας πως η αποστολή τους δεν ήταν τόσο η εφαρμογή της συντακτικής πράξεως, όσο «η διάσωσης εκ της δυσφημήσεως τιμίων εμπόρων και βιομηχάνων».

Η επιτροπή συνέχισε να συνεδριάζει από τα μέσα Μαρτίου και για ένα διάστημα τριών μηνών υπό την προεδρία του ιδιοκτήτη της ΕΛΑΪΣ Αρ. Μακρή, με περιορισμένη όμως σύνθεση και κλεισμένων των θυρών.

Η οικονομική συνεργασία (3/14)

Τελικά 158 περιπτώσεις παραπέμφθηκαν στον επίτροπο. Ανάμεσά τους ελάχιστοι ήταν πριν από τον πόλεμο μέλη των επαγγελματικών ενώσεων αφού, όπως κατέληγε η επιτροπή «το 95% των παραδοσιακών εμπόρων και βιομηχάνων» είχε επιδείξει υποδειγματική συμπεριφορά μέσα στην Κατοχή.

Η επιτροπή θεώρησε πως οι διατάξεις του νόμου δεν αφορούσαν καθόλου όσους ασκούσαν ήδη τις δραστηριότητες τους πριν από τον Κατοχή, πως αφορούσαν όσους, ενώ πριν ήταν παντελώς άγνωστοι, έγιναν εισαγωγείς κατά τη διάρκεια της Κατοχής, και πως μόνον όσοι δραστηριοποιήθηκαν υποβοηθώντας την πολεμική προσπάθεια του εχθρού υπέπιπταν πραγματικά στη δικαιοδοσία του νόμου.

Η οικονομική συνεργασία (4/14)

Οι μηχανικοί και οι έμποροι αντιμετώπισαν συχνότερα την κατηγορία της οικονομικής συνεργασίας.

Κάτι τέτοιο εξηγείται από την εμπλοκή του κλάδου με τα δημόσια έργα, μια από τις πιο ανθούσες οικονομικές δραστηριότητες της Κατοχής. Ταυτόχρονα η διοίκηση του Τεχνικού και Επαγγελματικού Επιμελητηρίου της Αθήνας, είχε σπεύσει από τις πρώτες κιόλας μέρες της απελευθέρωσης να δημοσιεύσει οικειοθελώς έναν κατάλογο δωσίλογων ενδεχομένως προκειμένου να αποτρέψει την περαιτέρω αναζήτηση ενόχων.

Η οικονομική συνεργασία (5/14)

Τον Σεπτέμβριο του 1945 έφτασε στο δικαστήριο η πρώτη μεγάλη υπόθεση που αφορούσε τους υπευθύνους μιας κοινοπραξίας κατασκευαστικών εταιρειών.

Η υπόθεση έγινε γνωστή ως υπόθεση του «γκρουπ Αβέρωφ», από τον ιδιοκτήτη της μεγαλύτερης από τις εταιρείες και γόνο της γνωστής οικογένειας πολιτικών και οικονομικών παραγόντων.

Οι κατηγορούμενοι είχαν αναλάβει την ανακατασκευή των εθνικών οδών, αλλά κι εκείνη κάποιων έργων καθαρά στρατιωτικού χαρακτήρα — αεροδρομίων και στρατοπέδων —, και έτσι αντιμετώπιζαν την εσχάτη των ποινών.

Ωστόσο, ισχυροί πολιτικοί και οικονομικοί παράγοντες (πρώην υπουργοί, διευθυντές τραπεζών κλπ.) προσήλθαν στη δίκη για να υποστηρίξουν τη νομιμότητα αυτών των δραστηριοτήτων.

Η οικονομική συνεργασία (6/14)

Το δικαστήριο ακολουθώντας τη λογική των μαρτύρων υπεράσπισης αθώωσε όλους τους κατηγορούμενους για την κατηγορία της κατασκοπίας και της συνδρομής στην πολεμική προσπάθεια του εχθρού. Κήρυξε ενόχους για οικονομική συνεργασία δύο από τους απόντες κατηγορούμενους που είχαν παίξει ρόλο μεσολαβητή με τους Γερμανούς.

Οι υπόλοιποι αθωώθηκαν πανηγυρικά. Το σκεπτικό ήταν πως εφόσον ήταν ήδη πλούσιοι δεν θα μπορούσαν να έχουν δράσει «επί σκοπώ πλουτισμού».

Ειδικά για τον Αβέρωφ, που είχε προσκομίσει ένα βρετανικό πιστοποιητικό συμμετοχής στα κατασκοπευτικά δίκτυα, το δικαστήριο αποδέχτηκε πως τα έργα τα οποία είχε αναλάβει αποτελούσαν παρακαταθήκη για την ανοικοδόμηση της χώρας.

Η οικονομική συνεργασία (7/14)

Στα τέλη Νοεμβρίου πραγματοποιήθηκε μία από τις λίγες δίκες που αφορούσαν τη βιομηχανική παραγωγή. Στο εδώλιο βρισκόνταν ο ιδιοκτήτης και οι διευθύνοντες μιας χημικής βιομηχανίας, που είχε ιδρυθεί το 1940 και κατά τα δύο τελευταία χρόνια της Κατοχής παρήγαγε 700 κιλά θειικού οξέος ημερησίως για τη Βέρμαχτ.

Το θειικό οξύ αποτελεί πρώτη ύλη εκρηκτικών, ωστόσο το δικαστήριο δέχτηκε τον ισχυρισμό της υπεράσπισης πως οι Γερμανοί το χρησιμοποιούσαν για ειρηνικούς σκοπούς.

Αυτήν τη φορά, εμφανίστηκαν ως μάρτυρες υπεράσπισης καθηγητές πανεπιστημίου κι εκπρόσωποι των «εθνικών οργανώσεων» της γκρίζας ζώνης -δηλαδή εκείνων των οργανώσεων που δεν είχαν σαφή ιδεολογική κατεύθυνση και που μπορεί να φλέρταραν με τη συνεργασία με τους Γερμανούς με ένα αντικομμουνιστικό πρόσημο-, οι οποίοι βεβαίωσαν το δικαστήριο πως ο ιδιοκτήτης τους παρείχε οικονομική συνδρομή κατά την Κατοχή, άρα πως αγωνιζόταν για το κοινό καλό.

Η οικονομική συνεργασία (8/14)

Οι λαϊκές τάξεις και πολλοί μικρομεσαίοι έμποροι κι επιχειρηματίες ήταν εκείνοι που επεδίωκαν την εξυγίανση της οικονομικής ζωής και ήταν εκείνοι που ζημιώνονταν διπλά από την εξέλιξη των δικών: όσοι από αυτούς είχαν χάσει κατά την Κατοχή τις οικονομίες, και προσέφευγαν ως μηνυτές ή ως μάρτυρες κατηγορίας στη δικαιοσύνη δεν κατάφεραν να επιτύχουν μια επανόρθωση της ζημίας που είχαν υποστεί, από την άλλη, πρώτοι ανάμεσα σε αυτούς που έπληξε ο πέλεκυς της δικαιοσύνης ήταν όσοι μικροϊδιοκτήτες είχαν αποκομίσει κέρδη επωφελούμενοι από τις ανώμαλες συνθήκες τις Κατοχής.

Η οικονομική συνεργασία (9/14)

Τα κοινωνικά στρώματα που συναλλάχθηκαν περιστασιακά ή συστηματικά με τον κατακτητή δεν θα μπορούσαν να ταυτιστούν συλλήβδην με τους δωσίλογους, σε μία περίοδο όπου η επικρατούσα οικονομία ήταν αυτή της μαύρης αγοράς και των παράνομων συναλλαγών. Ωστόσο, «σε κάθε περίπτωση, για να εξασφαλίσουν την ασυλία τους, οι προπολεμικές ελίτ επέλεξαν την υπεράσπιση των μεθόδων συσσώρευσης πλούτου που είχαν διαμορφωθεί στην Κατοχή και στηρίζονταν στον έλεγχο των μηχανισμών της βίας, στα ανεπίσημα δίκτυα και στη δημοσιονομική παράλυση του κράτους» (Κουσουρής, 2004, σ. 122).

Η οικονομική συνεργασία (10/14)

Η έκτακτη ποινική νομοθεσία για τους δωσίλογους, στο ίδιο μήκος κύματος με ό,τι συνέβαινε στη δυτική Ευρώπη, έπρεπε να φροντίσει ώστε οι διάδοχες πολιτικές και οικονομικές ελίτ να μη βαρύνονται με το όποιο στίγμα προδοσίας

Αυτός ήταν και ο βασικός άξονας των εργασιών του Ειδικού Δικαστηρίου Δωσιλόγων (ΕΔΔ) της πρωτεύουσας, που διαμόρφωσε τη γραμμή με την οποία ερμηνεύτηκε κι εφαρμόστηκε ο νόμος περί δωσίλων και στην υπόλοιπη χώρα.

Η οικονομική συνεργασία (11/14)

Η διαφορά με τον υπόλοιπο ευρωπαϊκό χώρο ήταν πως ενώ εκεί οι ποινικές εκκαθαρίσεις «αποτέλεσαν φορείς διαμόρφωσης μιας (έστω ατελούς) πολιτικής συναίνεσης η οποία έθετε σταδιακά τέλος στις κατά τόπους εμφύλιες συγκρούσεις που σπάρασσαν απ' άκρου εις άκρον την ευρωπαϊκή ήπειρο στο τέλος του πολέμου, στην Ελλάδα εξελίχθηκαν στο φόντο ενός συνεχιζόμενου -και σε πρώτη φάση ακήρυχτου εμφυλίου που διεξήγαν οι δυνάμεις της μοναρχικής Δεξιάς με τη στήριξη των Βρετανών.

Αυτό είχε ως αποτέλεσμα τη διαμόρφωση ενός επίσημου εθνικού αφηγήματος για τον πόλεμο που, σε αντίθεση με εκείνα των άλλων χωρών τα οποία αναγνώριζαν τα κινήματα της αντιφασιστικής Αντίστασης, εξαιρούσε από το «αγωνιζόμενο έθνος» τη μαζικότερη συνιστώσα αυτών των κινημάτων, το ΕΑΜ» (Κουσουρής, 2004, σ. 123).

Η οικονομική συνεργασία (12/14)

Στις αρχές του 1946 παρατηρούμε μία σταδιακή μετατόπιση του ενδιαφέροντος από τους δωσίλογους στα στελέχη του ΕΑΜ, που κατηγορήθηκαν για επιθέσεις εναντίον «Εθνικών Αντάρτικων Ομάδων» με βάση το εδάφιο που προέβλεπε την τιμωρία όσων «παρεμπόδισαν δι' οιοδήποτε μέσου Εθνικήν ή Συμμαχικήν πολεμικήν εν γένει ενέργειαν».

Κάποιοι δικαστές ελλείψει άλλης νομικής οδού, εφάρμοσαν το νόμο για τους δωσίλογους ενάντια σε μέλη της Αντίστασης.

Η οικονομική συνεργασία (13/14)

Αυτά τα γεγονότα ήταν και ο προάγγελος για το Γ' Ψήφισμα «Περί εκτάκτων μέτρων κατά των επιβουλευομένων την δημοσίαν τάξιν και την ακεραιότητα του κράτους», που εγκαινίασε την οικοδόμηση της αντικομμουνιστικής νομοθεσίας «εκτάκτου ανάγκης» που θα παρέμενε σε ισχύ για τρεις δεκαετίες.

Σύμφωνα με το παραπάνω ψήφισμα λίγους μήνες αργότερα δικάστηκαν ξανά από έκτακτα στρατοδικεία όσοι είχαν ήδη δικαστεί ως «δωσίλογοι», εγκαινιάζοντας μια τριετία μαζικών θανατικών καταδικών κι εκτελέσεων. Έτσι ο νόμος για τους δωσίλογους υπήρξε το μέσο πίεσης και το όχημα μέσα από το οποίο τελικά η δικαιοσύνη μετεξελισσόταν σε ενεργό και καθοριστική συνιστώσα του Εμφυλίου.

Η οικονομική συνεργασία (14/14)

Στη φάση αυτή η θεωρία του «σλαβοκομμουνισμού», που ήταν κυρίαρχη στον εθνικιστικό μεσοπολεμικό λόγο και χαρακτήριζε το αντιεαμικό στρατόπεδο στα χρόνια της Κατοχής υιοθετήθηκε τώρα ως επίσημη κρατική ιδεολογία, την ίδια στιγμή που τα βόρεια σύνορα της χώρας μετατρέπονταν σε μεθόριο των δύο παγκόσμιων στρατοπέδων του Ψυχρού Πολέμου.

Εθνοκάθαρση μειονοτικών πληθυσμών (1/7)

Σύμφωνα με όσα είδαμε παραπάνω η ατιμωρησία για εγκλήματα δωσιλογισμού ήταν μάλλον ο κανόνας: δύο στις τρεις ή τρεις στις τέσσερις αποφάσεις ήταν αθωωτικές.

Όμως, στην αλβανική ή τη βουλγαρική μεθόριο αυτή η εικόνα αντιστρέφεται και το ποσοστό των καταδικασθέντων επί του πληθυσμού είναι υπερπολλαπλάσιο: *«η μαζική σφαγή και η έξωση των Τσάμηδων της Θεσπρωτίας από τον ΕΔΕΣ και η καταδίωξη των «βουλγα-ροφρόνων» σλαβόφωνων της Δράμας από τον ΕΛΑΣ επικυρώθηκαν με τη διεξαγωγή ομαδικών δικών από τα ΕΔΔ το διάστημα 1946-1947, που δίκάζαν ομαδικά τους πληθυσμούς ολόκληρων χωριών ως συνεργάτες των κατακτητών και τους καταδίκάζαν ερήμην σε θανατική καταδίκη, δήμευση της περιουσίας τους και σε υποχρεωτική παραμονή στην υπερορία»* (Κουσουρής, 2004, σ. 124).

Εθνοκάθαρση μειονοτικών πληθυσμών (2/7)

Η δικαιοσύνη έκλεινε λοιπόν τα ζητήματα του Εθνικού διχασμού από τη μια ενώνοντας φιλελεύθερους με λαϊκούς απέναντι στους κομμουνιστές αλλά διευθετούσε συχνά με βίαιο τρόπο και τα μειονοτικά ζητήματα που είχαν αφήσει στη χώρα οι πόλεμοι του 1912-1922.

Σταδιακά, ο αριθμός των δικών ολοένα λιγόστευε και τα ποσοστά των απαλλαγών μεγάλωναν. Από τα τέλη του 1947 μέχρι τις αρχές του 1948 διεξήχθη στην Αθήνα μια σειρά δικών, στις οποίες παραπέμπονταν σε ομάδες των 35 μέλη των ναζιστικών οργανώσεων και των γερμανικών κατασκοπευτικών δικτύων της Κατοχής.

Εθνοκάθαρση μειονοτικών πληθυσμών (3/7)

Οι διαδικασίες ήταν συνοπτικές, οι λίγοι από τους κατηγορούμενους που ήταν παρόντες εμφανίζονταν ως μεταμεληθέντες, ενοχοποιώντας όσους παρέμεναν φυγόδικοι, οι οποίοι και δικάζονταν κατά κανόνα σε 15 χρόνια ειρική.

Η πολιτική σημασία αυτών των δικών ήταν για το καθεστώς η αποκήρυξη της όποιας σχέσης με το δωσιλογισμό. Ιδιαίτερα μετά το 1947 που είχε αρχίσει να ρέει η αμερικανική βοήθεια και ενώ προετοίμαζε μια ολομέτωπη αντεπίθεση στις πόλεις και στην ύπαιθρο.

Εθνοκάθαρση μειονοτικών πληθυσμών (4/7)

Είναι αρκετά γνωστό σήμερα ότι μεταπολεμικά, πολλοί πρώην δωσίλογοι δέσποσαν στη δημόσια ζωή του τόπου. Χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι ο Σωτ. Γκοτζαμάνης, υπουργός Οικονομικών επί Κατοχής και καταδικασθείς ερήμην σε ισόβια, ο οποίος επέστρεψε στη χώρα μετά την «εξορία» του στην Ιταλία και θέτοντας υποψηφιότητα για δήμαρχος Θεσσαλονίκης το 1954 συγκέντρωσε το 43% των ψήφων.

Εθνοκάθαρση μειονοτικών πληθυσμών (5/7)

Αντίστοιχα, ο Νικ. Λούβαρις, καθηγητής της Θεολογικής Σχολής και κατοχικός υπουργός Παιδείας, έγινε δεκτός στην Ακαδημία Αθηνών το 1960.

«Η ατελής τιμωρία των δωσίλογων άφηνε κληρονομιά το διχασμό ανάμεσα στη δημόσια και την ιδιωτική, την επίσημη και την ανεπίσημη μνήμη, κρατώντας έτσι για δεκαετίες κρυμμένες τις πολλαπλές ιστορίες που βρίσκονταν πίσω από την Ιστορία.

Αυτή ήταν όμως η μοίρα και των άλλων ευρωπαϊκών χωρών: το κατοχικό παρελθόν έμελλε να στοιχειώνει για δεκαετίες τη δημόσια σφαίρα, επανερχόμενο συστηματικά «σα μαλάρια, και σα χρόνιος πυρετός», ακόμη κι εκεί όπου οι διάδοχες ελίτ τιμώρησαν πολύ περισσότερους συνεργάτες των κατακτητών» (Κουσουρής, 2004, σ. 127-128).

Εθνοκάθαρση μειονοτικών πληθυσμών (6/7)

Στο σημείο αυτό πρέπει να πούμε ότι η ελληνική περίπτωση ήταν μάλλον μία ακόμη περίπτωση ατελούς εκκαθάρισης, όπως και στην υπόλοιπη Ευρώπη, που στο πλαίσιο του ψυχρού πολέμου θα επιλέξει την πολιτική συνέχειας και όχι ρήξης.

Επιπλέον, μπορεί οι διοικητικές ή πολιτικές τιμωρίες που εφαρμόστηκαν αλλού ενάντια στους συνεργάτες του Άξονα εδώ να εφαρμόστηκαν σχεδόν αποκλειστικά εναντίον των εαμικών, αλλά η Ελλάδα δεν ήταν η μοναδική χώρα που δίωξε μέλη της Αντίστασης για εγκλήματα κατοχής.

Ακόμη, το ζήτημα της εθνοκάθαρσης στην παραμεθόριο επίσης δεν ήταν ελληνική αποκλειστικότητα. Ωστόσο, στην Ελλάδα έγινε με τους όρους του φιλελεύθερου μοντέλου ποινικής δικαιοσύνης, από την άλλη πλευρά του «παραπετάσματος» συντελούνταν κυρίως διαμέσου του συγκεντρωτικού μοντέλου των προεδρικών διαταγμάτων.

Εθνοκάθαρση μειονοτικών πληθυσμών (7/7)

Μετά τον Δεκέμβριο του 1944, η εφαρμογή της ειδικής νομοθεσίας για τους δωσίλογους νομιμοποίησε ένα «καθεστώς εκτάκτου ανάγκης» που καθυστέρησε για τρεις ολόκληρες δεκαετίες την αναγνώριση της μεγαλύτερης συνιστώσας της Αντίστασης, του ΕΑΜ. *«Η απενεχοποίηση της «δωσίλογου Δεξιάς» και η αμφισβήτηση του αντιστασιακού αφηγήματος εμφανίστηκαν κι αυτές περίπου δυόμισι δεκαετίες αργότερα απ' ό,τι στις άλλες φιλελεύθερες δημοκρατίες. Αυτή η διαφορά φάσης «πάγωσε» την εικόνα καθ' όλη τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, ενώ μέχρι σήμερα η έρευνα και η δημόσια συζήτηση δυσκολεύονται να απαλλαγούν από τα ιδεολογικά σχήματα εκείνης της περιόδου»* (Κουσουρής, 2004, σ. 128).

Βιβλιογραφία

- Δορδανάς Στράτος, *Έλληνες εναντίον Ελλήνων. Ο κόσμος των Ταγμάτων Ασφαλείας στην κατοχική Θεσσαλονίκη 1941 - 1944*, Επίκεντρο, Θεσσαλονίκη 2006.
- Δορδανάς Στράτος, *Η γερμανική στολή στη ναφθαλίνη. Επιβιώσεις του δοσιλογισμού στη Μακεδονία, 1945-1974*, Βιβλιοπωλείον της Εστίας, Αθήνα 2011.
- Κουσουρής Δημήτρης, «Η ποινική δίωξη των δωσιλόγων της Κατοχής (1944-1949)», *Ιστορία της Ελλάδας του 20ού αι. ανασυγκρότηση, εμφύλιος, παλινόρθωση*, τ. Δ1, Βιβλιόραμα, Αθήνα 2009, σ. 105-130.
- Μαντά Ελευθερία, *Οι μουσουλμάνοι Τσάμηδες της Ηπείρου*, ΙΜΧΑ Θεσσαλονίκη 2004.

Βιβλιογραφία

- Ριτζαλέος Βασίλης, «Ειδικό δικαστήριο Δράμας (1945-1966), Δυσκολίες και προβλήματα στη μετακατοχική απονομή δικαιοσύνης», στο Ι. Μιχαηλίδης, Χ.Φλάισερ, Ηλ. Νικολακόπουλος, *Εχθρός εντός των τειχών. Όψεις του δωσιλογισμού στην Ελλάδα της Κατοχής*, Ελληνική Γράμματα, Αθήνα 2006, σ. 365-387.
- Χαϊδιά Ελένη, «Έλληνες Εβραίοι της Θεσσαλονίκης: από τα στρατόπεδα συγκέντρωσης στις αίθουσες δικαστηρίων», *Οι Εβραίοι της Ελλάδας στην Κατοχή*, Βάνιας, Θεσσαλονίκη, 1998, σ. 43-52.

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Μαρία Καβάλα. «Η ανασυγκρότηση της εβραϊκής κοινότητας στη Θεσσαλονίκη μεταπολεμικά. Συγκρίσεις με την Ευρώπη. Ο οικονομικός δωσιλογισμός, τα μειονοτικά ζητήματα και ο ψυχρός πόλεμος». Έκδοση: 1.0. Θεσσαλονίκη 2014.

Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση:

<http://eclass.auth.gr/courses/OCRS352/>

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά - Μη Εμπορική Χρήση - Παρόμοια Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

Ως **Μη Εμπορική** ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο
- που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο
- που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

Τέλος ενότητας

Επεξεργασία: Μαρία Ραμματά
Θεσσαλονίκη, εαρινό εξάμηνο 2014-2015

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Σημειώματα

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

